

Система за мониторинг и превенция на бедствия и извънредни ситуации на територията на община Варна – реалности и перспективи

Евгени Гавраилов

System for monitoring and prevention of disasters and emergencies in the municipality of Varna - Realities and Perspectives: Preventive action is a set of events that include the implementation measures to avoid or reduce the impact of disasters by building and maintaining systems for monitoring, early warning and alert.

Answer these requirements can make the creation of a system for monitoring and prevention of disasters and emergencies, which will also subject of this report.

Key words: population , disasters, system, monitoring, prevention.

ВЪВЕДЕНИЕ

В резултат от глобалните промени в климата, честотата на негативните природни явления в последното десетилетие значително е нараснала. Причина за това е не само неизвестността на момента, в който се появяват но и параметрите с които се развиват. При това на сегашния етап способите и средствата за оказване на помощ при настъпване на явлението са разработени по-добре от тези за превенция.

Доколкото много от стихийните бедствия не могат да бъдат предотвратени, то борбата за намаляване на загубите от тях става важен елемент от държавната политика на страната.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според [3] основните цели и принципи на държавната политика за защита на населението и националното стопанство са:

- изграждане на единна система за защита на населението и националното стопанство при бедствия, аварии и кризи;
- изграждане на единна система за наблюдение, ранно предупреждение, оповестяване и управление при бедствия и аварии;
- предотвратяване развитието на рисковите фактори в преки и непреки заплахи за сигурността на населението и националното стопанство;
- програмирано управление на ресурсите за намаляване на уязвимостта, реагиране и възстановяване;
- намаляване на отрицателните последици при бедствия, аварии и други критични ситуации;
- установяване на ефективно публично частно партньорство и задължение на всяко лице да окаже подкрепа по най-добрия начин, който способностите му позволяват;
- ангажиране на гражданите и гражданските организации/ гражданското общество;
- ефективно международно сътрудничество;
- използване на възможно най-ефективната комбинация от щатни и доброволни формирования;
- гарантиране прозрачно управление на програмите за възстановяване.

Това поставя редица изисквания за своевременност, бързина, точност и качество на вземаните решения и предприеманите действия.

Отговор на тези изисквания дава Системата за мониторинг и превенция (СМП). Тя е в състояние да получава, анализира и систематизира информацията още при

зараждането на кризисната обстановка, която се предоставя за вземане на целесъобразни решения на всички управленски нива.

В по-широк смисъл СМП включва няколко верижни комплекса, по съществени от които са [13]:

- мониторинг на съответните процеси;
- превантивни действия, които могат да предотвратят зараждането и интензифицирането на даден кризисен процес;
- система от параметри и критерии за отчитане влиянието на дадени процеси върху зараждането и развитието на кризисните ситуации;
- надежден и ефикасен механизъм за защита на съвременната държава, използвайки както политически, дипломатически така и военни средства.

Своевременното осъзнаване на опасността като уязвимост, заплаха или риск изпълнява ролята на причина за преминаване на защитните органи в режим на повишена готовност за запазване на стабилността и сигурността на гражданите. Своевременно правилно разбраната и точно преценената опасност е импулс за задействане на част или на цялата система от мерки, сили и средства за овладяване на кризисни ситуации.

Варна е важен трансконтинентален транспортен възел, през който минават товаропотоци, както по оста Изток – Запад така и от Север на Юг. В този аспект устойчивостта на общественopolитическите, икономическите, екологическите и културните процеси в общината имат важно значение за устойчивото развитие на цялата страна и Черноморския регион [12].

Територията на община Варна е с уникални природни комплекси от световно значение, съчетаващ благоприятен умерен морски климат, добра инфраструктура зона за отдых, историческата традиция на културен и промишлен център на България.

Създадените през последните 20 години, като усвояване на територии, които в определена перспектива във времето не могат да бъдат инфраструктурирани, осигурени с комуникации на пътна и инженерна инфраструктура отговарящи на стандартите; недостатъчно изразена приоритетност в устройството на градовете, така на пример гр. Варна имащ значителни територии с недостатъчна благоустроеност и ниво на инженерна инфраструктура се разрасна на север до к.к. „Златни пясъци“ и с. Кранево и на юг до местност „Паша дере“ т.е. на разстояние близо 40 km.

В съответствие с нормативната уредба [2] в Република България е изградена Единна спасителна система (ЕСС) за действие в кризисни ситуации.

Схемата на съставните части на ЕСС – реалности и начин на действия на територията на община Варна подробно са разгледани в предишни разработки.

В настоящия момент пожарогасителната и спасителната дейност (ПГ и СД) се затруднява и от дислокацията на поделенията на ГДПБЗН, както и засиления трафик на автомобили в общината. Всичко това рефлектира върху зоните от територията на Община Варна за ефективна ПГ и СД (фиг. 1).

От фигурата е видно, че съществува голям градски агломерационен ареал северно от Варна без осигурена защита от съставните части на ЕСС при бедствия и кризисни ситуации.

Този агломерационен ареал включва к.к. „Златни пясъци“, к.к. „Св. Св. Константин и Елена“ к.к. „Чайка“, кв. Винаца, курортни зони и селищни образувания северно от гр. Варна и прилежащите ѝ полски и горски територии.

Оперативната характеристика от гледна точка на пожарната безопасност за така посочения агломерационен ареал показва, че броят на гостите в курортните комплекси надхвърля 50 000 души, постоянно живеещите в курортните зони надхвърлят 60 000 души, хотелите и почивните станции надхвърлят 260 броя, вилните сгради и средствата за подслон са над 26 000. Неоценима е и културно-

историческата стойност и екологичната роля на резиденция „Евксиноград“, „Аладжа манастир“ и природен парк „Златни пясъци“.

Фиг. 1. Зони на ефективно покритие за територията на община Варна.

Въпреки изградената структура на ЕСС системата за безопасност в община Варна, касаеща мониторинга и превенцията с цел защита на населението не отговаря на най-добрите практики в страните на ЕС [1], а така също и на добрите наши традиции в тази насока. Те не веднъж са доказали, че централизираното управление позволява оперативно използване възможностите на СМП и съредоточаване на усилията в най-важното направление.

По принцип в основата ѝ е залегнало създаването на система за наблюдение, контрол, анализ и прогнозиране, която да следи за появата на рискове и заплахи, своевременно предаване на постъпващата информация в обработен вид и вземане на мерки за предотвратяване на потенциалните конфликти. Изграждането на системата се основава на събирането на данни и тяхната оценка и анализ. Получените по този начин сведения се превръщат в систематизирана информация, която предупреждава ръководителите вземащи решения, за възникване на потенциален конфликт. От важно значение е получените резултати от СМП своевременно да достигнат до общинското и държавно ръководство, в реален мащаб от време, а на по-ниско равнище до всички ръководители, имащи отговорности по управление при кризи. Друга характерна особеност е, че освен предупреждаващ характер, системата следва да предлага и пътища за преодоляване на кризата или конфликта.

В структурно-организационен аспект [7] системата трябва да е йерархична, единна за органите за управление и силите за реагиране на централно и териториално ниво. Наличните подсистеми за оповестяване при бедствия, както на органите за управление и силите за реагиране, така и на населението да са достигали до всяко населено място и чрез използваните подсистеми – до всеки човек.

Основните критерии [7] за изграждането на системата могат да бъдат:

- разработване на база данни с описания и анализи на процесите, които подлежат на наблюдение. Съхраняваните данни трябва да дават информация за генезиса и причините за възникване на дадена кризисна ситуация, както и своевременно да информират ръководството за всекидневните процеси в интересуваният ни район. В този случай не следва да се проявява интерес само към произхода на кризата или конфликта, а постоянно да се следи ходът на събитията в конкретната среда;

- предварително разработване на модели на поведение за различните типове

кризисни ситуации, които непрекъснато да се актуализират и допълват;

- изготвяне на специално разработени компютърни програми, които позволяват да се работи с базите данни, както и да улесняват предварителния анализ на данните и бързото им свеждане до потребителите в подходящ вид и реален мащаб от време.

Изграждането на СМП може да се свърже с изискванията на принципите за ефективно функциониране при всякакви условия, а именно:

- системата да се изгражда и функционира от пред кризисния период;
- централизирано управление;
- предварително и своевременно предоставяне на информацията;
- обективност и устойчивост;
- целенасоченост;
- функционалност и оперативност;
- надеждност;
- многовариантност;
- скритост и защитеност.

Предварителното и своевременно информиране е от значение за даване на достатъчно време на лицата вземащи решения за подготовката и провеждането на мероприятията и действия, адекватни на създалата се обстановка. Добитата информация следва да бъде предоставена своевременно на потребителите. В случай, че това не бъде осъществено, тя губи своята актуалност и значение. Постъпилата ненавременна информация рискува да нанесе сериозна вреда на безопасността на региона, тъй като води до закъснение за вземане на решение от компетентните органи и предприемане на адекватни действия. Системата мониторинг и превенция не се заключава в това да информира ръководство само за достоверни събития и процеси, но по-важната роля е да осигури сигурност. Това означава, че процесът на предупреждението трябва да бъде около бдителността и вниманието, вместо очакването нещо напълно да се случи, в което сме напълно сигурни. Тежестта се поставя главно върху прогнозния характер за дадено събитие, а не да се информира, след като събитието е в процес на извършване или вече се е случило. Основното е да се даде отговор на въпроса „какво и кога“ ще се случи, след което допълнително да се уточни какво ще бъде въздействието от това събитие и каква е вероятността то да се случи. Всички потенциални събития, засягащи сигурността следва да бъдат квалифицирани с „високо“, „умерено“ и „слабо“ въздействие, вероятността те да се случат с „висока“, „средна“ и „малка“. И накрая следва да се има предвид, че веднъж данните заложили в матрицата на системата, те не са статични, а подлежат на непрекъснато доуточняване и актуализиране.

Към системата могат да се предявяват и някои изисквания [8]:

- да бъде отворена и да осигурява въвеждане на разузнавателна информация от всички видове разузнаване;
- да бъде гъвкава и да осигурявана използването по всяко време;
- да позволява с усложняване на обстановка да нарастват усилията на разузнаването за нейното изясняване.

В съответствие с горезисложеното, непосредственото предизвикателство е разработката и реализацията на Система за мониторинг и превенция на територията на община Варна в кризисна ситуация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Република България привежда концепцията си за национална сигурност в съответствие с изменилата се среда на сигурност. В рамките на този процес в страната се извършва интегриране към стандартите на европейските и евроатлантическите структури. Преминването към нова организационно-щатна

структура, новите задачи на ЕСС, новите сценарии за разрешаване на кризи, както и засилващата се роля на професионализма налагат увеличаване на количеството и подобряване качеството на техническите средства за мониторинг и превенция, и то при остър недостиг на финансови средства. В близко бъдеще изграждането на СМП в завършен вид ще бъде изключително сложно, поради ресурсни ограничения. Въпреки това изграждането ѝ може да се извърши по елементи, които могат да бъдат успешно използвани за решаване на поставените задачи.

Литература:

[1] Директива 2007/2/ЕО Европейския парламент и Съвета на Европа от 14 март 2007 г. по създаване на инфраструктура за пространствена информация в Европейската общност (INSPIRE). Официален вестник на Европейския съюз I. 108, от 25.4.2007г.

[2] Закон за защита при бедствия – посл изм. бр.80 от 14 Октомври 2011г.

[3] Национален план за защита при бедствие. Република България, Министерски съвет. С., 2012.

[4] Областна стратегия за развитие на социалните услуги, област Варна 2011-2015. Варна, 2011г.

[5] Общинска стратегия за развитие на социалните услуги, община Варна 2011-2015. Варна, 2011г.

[6] Топчиев А.Г., Кондранин Т.В., Козодеров В.В. Системы локального мониторинга природно-техногенной сферы. Экология и промышленность России, 2006, №11.

[7] Чилингиров, П., Ф. Козарски. Модернизиране /изграждане на система за наблюдение, ранно предупреждение и оповестяване. Лекция, "Електрон Прогрес АД", С., 2007.

[8] Чобанов, П. Модели за изграждане на Система за ранно предупреждение, <http://www.bma-bg.org/assets/var/docs/>.

За контакти:

Доц. д-р Евгени Гавраилов, Катедра „Сигурност и безопасност“, Варненски Свободен Университет „Черноризец Храбър“, Юридически факултет, тел.: 052 - 359 - 605; e-mail: egavrailov@abv.bg.

Докладът е рецензиран.